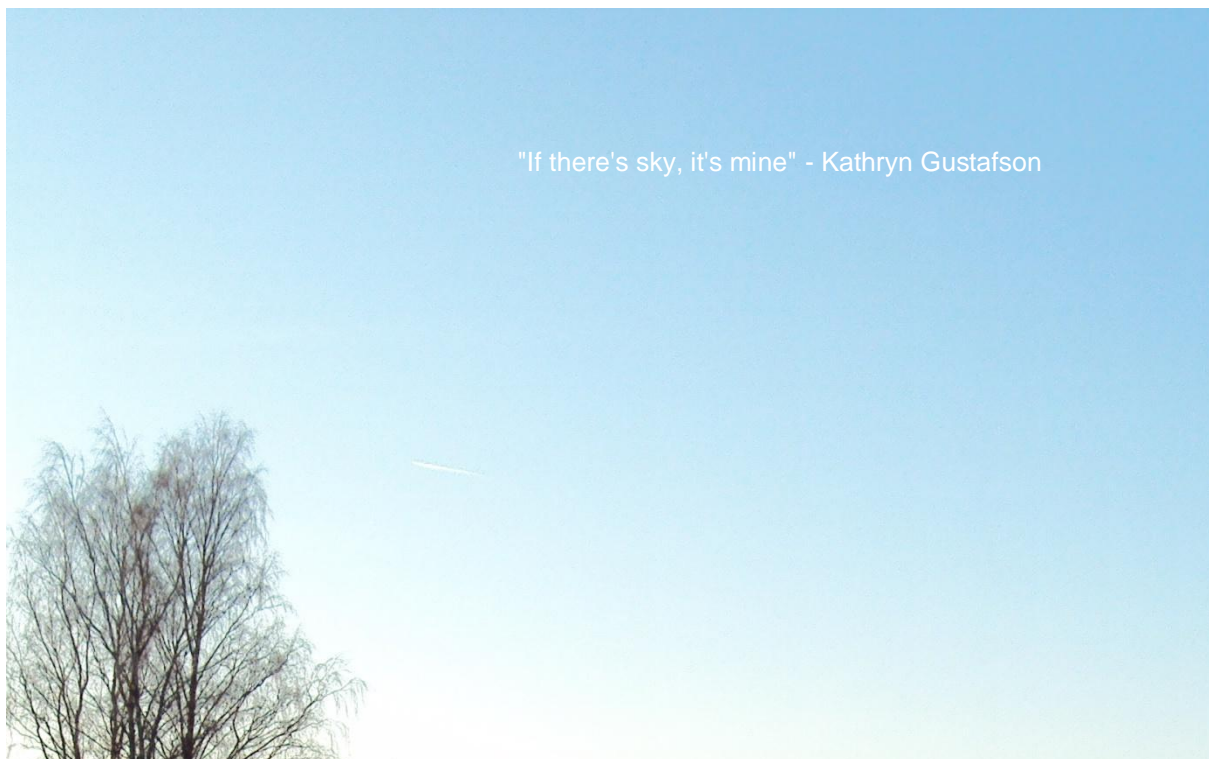




SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE VID LTJ-FAKULTETEN
Sveriges Lantbruksuniversitet, 15hp



"If there's sky, it's mine" - Kathryn Gustafson

VI KALLAR OSS LANDSKAPSARKITEKTER om identiteten hos en yrkeskår

Per Crona

2011-04-11

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Landskapsarkitektprogrammet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LT, Alnarp

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ, Alnarp

Författare:

Per Crona

Program:

Landskapsarkitekturprogrammet, 300 hp

Titel: Vi kallar oss landskapsarkitekter, om att identifiera en yrkeskår

Nyckelord: Landskapsarkitekt, Yrkesroll, Kunskapsbas, Arbetsprocess, Agenda, Moral

Engelsk titel: We are landscape architects, about the identify of a profession

Key words: Landscape architect, Professional role, Knowledge, Working process, Agenda, Moral

Handledare:

Anna Jakobsson, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Examinator:

Eivor Bucht, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Kurstitel:

Skriva om landskap

Kurskod:

EX0378

Huvudområde:

Landskapsarkitektur

Nivå och fördjupning:

Grund C

Omfattning:

15 hp

Utgivningsort: Utgivningsår, månad:

Alnarp

2011 april

Omslagsfoto: Per Crona

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Innehåll

Sammandrag	4
Abstract	4
INLEDNING	6
Bakgrund	6
Frågeställning	6
Mål och Syfte.....	6
Material och Metod	6
Avgränsning.....	9
Begrepp	9
INTERVJUER MED YRKESVERKSAMMA LANDSKAPSARKITEKTER	10
Tiina Sarap.....	10
Lena Dübeck	13
Carola Wingren.....	15
Peter Krigström	17
Thorbjörn Andersson.....	19
FÖRFATTARE/LITTERATUR SOM DISKUTERAR LANDSKAPSARKITEKTENS YRKESROLL OCH IDENTITET .	21
Ibland funderar jag på att kämpa för en stor sak	21
Lojalitetens dunkla mål	22
Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll - med utgångspunkt i skolgårdsutveckling	23
SAMMANSTÄLLNING OCH DISKUSSION	26
Sammanställning om yrkets kärna	26
Sammanställning om värderingar.....	28
Diskussion.....	30
AVSLUTANDE KOMMENTAR.....	31
KÄLLOR	32
Tryckta källor.....	32
Muntliga källor	32
Digitala källor	32

Sammandrag

Uppsatsen behandlar yrkesverksamma landskapsarkitekters syn på sitt yrkes kunskapsgrund och bas och i vilken utsträckning värderingar påverkar arbetet och yrkesidentiteten. Frågeställningen är uppdelat på två frågor: Finns det en unicitet i landskapsarkitekturyrket och hur yttrar sig denna? Finns det en gemensam agenda eller ambition bland de yrkesverksamma landskapsarkitekterna?

Målet med uppsatsen är att lyfta en diskussion kring yrkeskårens gemensamma kunskaper, värdegrund och arbetsprocess för att öka medvetenheten kring dessa i syfte att definiera kåren landskapsarkitekter. Uppsatsen fokuserar på yrkesidentiteten och yrket landskapsarkitekt snarare än på resultatet av yrkesutövningen, landskapsarkitektur.

Studien har gjorts genom kvalitativa intervjuer med fem yrkesverksamma landskapsarkitekter med sin bas i konsultyrket men med erfarenhet från undervisning, forskning, tjänstemannaarbete samt engagemang i fackliga- och intresseorganisationer. Litteraturstudier har gjorts med vetenskaplig litteratur som Paget (2008) och mer populärkulturella källor som tidskriften Utblick Landskap.

Samtalen har rört synen på sitt yrke i gränslandet mellan konstvetenskap, teknisk vetenskap och biologisk vetenskap och problemet att definiera sin kompetens med begrepp från andras kompetensområden. Yrkets relativt korta historia och yrkets föränderlighet över tid har tagits upp som en anledning att diskutera vad yrket är idag, och vad det bör vara i framtiden. Majoriteten av källorna är överrens om att den viktigaste kompetensen bland landskapsarkitekter är kunskapen om sammanhang och system, vilket också anses vara det som skapar yrkets unicitet. Vissa av källorna har ansett att yrkeskåren landskapsarkitekter bör ha en gemensam agenda eller ideologi som står bakom yrkesgärningen, medan andra ställer sig frågande till varför moraliska krav skulle ställas på en yrkeskår som landskapsarkitekter. Flera av källorna lyfter fram att landskapsarkitekten har ett antropocentriskt perspektiv och att det är utgångspunkten för yrkesgärningen. Det perspektivet anses dock inte vara tillräckligt starkt för att kunna benämnas som en ideologi eller som en gemensam agenda. Åsikterna går isär angående hur yrkespersonen bör förhålla sig till sina värderingar och sin värdegrund. Somliga anser att yrket i allra högsta grad påverkas av ens egna värderingar, andra att värderingarna är ett verktyg man kan arbeta med medan andra anser att man som yrkesperson har uppdraget att förverkliga sin beställares värderingar.

Abstract

The essay deals with landscape architects in their profession and their views on their professional foundation and base and the extent to which values influence the work and professional identity. The issue is divided in to two questions: Is there a uniqueness in landscape architecture profession and how this manifests itself? Is there a common agenda or ambition within the profession?

The aim of this paper is to highlight a discussion of the profession common knowledge, ethics and work processes to increase awareness of these in order to define the profession landscape architect. The essay focuses on the professional identity and the profession of landscape architecture rather than the outcome of the profession, landscape architecture.

The study has been done through interviews with five professional landscape architects with their

base in the consulting profession, but with experience in teaching, research, civil service work and involvement in the union and other interest groups. Literature studies have been done with the scientific literature Paget (2008) and more pop-culture sources such as magazine Utblick Landskap.

The interviews have been focusing on the view of the profession at the intersection of art science, technological science and biological science and the problem of defining their competence with concepts from other areas of expertise. Profession's relatively short history of the profession and variability over time has been raised as a reason to discuss what the profession is today, and what it should be in the future. The majority of sources agree that the most important skills of landscape architects is understanding of the contexts and systems in landscape, which is also considered to be what creates the uniqueness of the profession. Some of the sources felt that the profession, landscape architects should have a common agenda or ideology behind the act professional, while other question why a profession as landscape architect is given moral demands. Several sources emphasize that the landscape architect has an anthropocentric perspective and that it is the starting point for professional offense. This perspective is not considered to be strong enough to be termed as an ideology or a common agenda. Opinions differ on how professional person should relate to its values and its values. Some believe that the profession is very much influenced by one's own values, other that values are a tool to work with while others consider it as a professional person has contracted to fulfill their customer's values.

INLEDNING

Bakgrund

Jag har under mina första år på utbildningen upplevt en stor osäkerhet kring yrkesidentiteten som landskapsarkitekt. Ibland hörs att vi utbildas till att bli generalister, vad nu det innebär. Från något håll hörs en frustration över att vi inte har tillräckligt inflytande på vårt område, landskapet och hos en del verkar det finnas en stark tro på att yrkeskåren verkligen skulle kunna påverka samhället. En del beskriver yrket som ett konstnärligt skrå samtidigt som andra vill beteckna sig som tekniskt kunniga. Hur ligger det egentligen till, finns det en gemensam yrkesidentitet bland landskapsarkitekter eller påverkas det av vilken typ av arbete man har?

Frågeställning

Finns det en unicitet i landskapsarkitektyrket och hur yttrar sig denna?

Finns det en gemensam agenda eller ambition i yrket?

Mål och Syfte

Jag har som mål med min uppsats lyfta en diskussion kring yrkeskårens gemensamma kunskaper, värdegrund och arbetsprocess för att öka medvetenheten kring dessa i syfte att definiera kåren landskapsarkitekter. Texten riktas till studenter för att hjälpa dem med deras yrkesidentitet samtidigt som den riktas till de forum där yrket diskuteras. Då yrket ständigt förändras är det viktigt att hålla en levande diskussion kring kompetens och kvalitet, annars riskerar yrket att hamna i bakgrunden och till slut tyna bort i andra, mer väldefinierade, yrkesgrupper. Målet har inte varit att beskriva landskapsarkitektens möjliga arbetsfält, vilket mycket av litteraturen handlar om, utan snarare beskriva yrkets kunskaper och karaktär. Jag har medvetet försökt hålla mig från plats-specifika exempel för att undvika de olika inriktningar landskapsarkitekturen kan ta. Syftet med uppsatsen är att beskriva yrkeskunskaperna ur en sådan infallsvinkel att alla landskapsarkitekter inkluderas i beskrivningen. I uppsatsen finns dock ett något större fokus på landskapsarkitekten som konsult.

Material och Metod

Jag har arbetat med två metoder för att kunna belysa mina frågeställningar, litteraturstudier samt kvalitativa intervjuer. I praktiken har det gått till så att de båda metoderna gett uppslag åt varandra i ett öppet informationsinhämtande. På grund av frågeställningens utformning har det varit svårt att formulera användbara sökfrågor. För att få ett helhetsgrepp kring detta har intervjuerna varit strukturerade som samtal, med vissa teman inspirerade av litteraturen. De frågor som ställts under intervjuerna har inte varit samma för varje intervju utan har följt i förväg bestämda teman samt påverkats av föregående intervju och litteraturen.

Mina frågeställningar besvaras i mångt och mycket av landskapsarkitekters egna uppfattningar och erfarenheter. Utifrån detta har ett eget tyckande fått mycket utrymme och bör betraktas som enskilda personers uppfattning. Viss forskning inom området baseras på personliga uppfattningar, som Susan Paget i *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll – med utgångspunkt i skolgårdsutveckling*

(2008). Här har framförallt avsnitten där fokusgrupper i samtal resonerar kring landskapsarkitektens yrkesroll samt avsnittet där Paget sammanfattar sina studier legat till grund för min uppsats.

För att uppmärksamma andra synsätt och framförallt medier har jag sökt mer populärkulturella källor och då funnit mycket att läsa i dåvarande LAR-förbundets tidskrift *Utblick Landskap*. Under sin tid (år 1984-2000) var tidskriften så pass viktig som det enda forumet i sitt slag att den ses som en relevant källa. Det aktuella numret har temat moral och diskuterar landskapsarkitektens förhållningssätt till värderingar och ansvar i sin yrkesroll. I Sveriges Arkitekters tidskrift *Arkitekten* (2010:2) har aktuella artiklar om samspelet mellan politik och arkitektur bidragit till uppsatsen.

De fem personer som har intervjuats har valts utifrån vissa kriterier som lång erfarenhet av yrkeslivet, att de har verkat inom många sektorer eller haft ett engagemang i frågor som rör yrkeskåren. Samtliga har dock stora delar av sina yrkesliv arbetat som konsulter vilket gett innehållet en viss prägel. Intervjuerna har genomförts som samtal delvis baserat på förberedda frågor och delvis av den riktning de själva tagit. De första intervjuerna har i större grad baserats på frågeställningarna och de senare på frågor som behövt belysas ur fler synvinklar. I mitt urval har jag dels utgått från mitt eget kontaktnät och namn som jag uppmärksammat under studietiden och dels utgått från tips under handledning och de tidiga intervjuerna. De är nedan presenterade i den ordning intervjuerna skett.

Urvalet av intervjupersoner har skett med en strävan att representera olika sektorer. De intervjuade arbetar inom statliga verk, konsultfirmor, forskning och utbildning. Samtliga har lång erfarenhet av arbete som konsulter. Trots det har samtalen rört yrket på en generell basis. Under samtalens gång har aspekter gällandes många av de sektorer landskapsarkitekten rör sig berörts.

Tiina Sarap, Landskapsarkitekt LAR/MSA, är dekanus vid fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, SLU Alnarp och har bland annat varit vice ordförande i Sveriges Arkitekter och ordförande i lokalföreningen i Skåne. Hon har även medverkat i arbetet med tidskriften *Utblick Landskap*.

Lena Dübeck, Landskapsarkitekt LAR/MSA, arbetar på Boverket i Karlskrona sedan årsskiftet 2009/2010. Hon har lång erfarenhet som konsult och har även undervisat på landskapsarkitektutbildningen på Ultuna. Lena Dübeck är ledamot i Akademien för Landskapsarkitektur.

Carola Wingren, Landskapsarkitekt LAR/MSA, är professor i landskapsarkitekturens formlära på SLU. Carola disputerade 2009 med sin avhandling '*En landskapsarkitekts konstnärliga praktik, Kunskapsutveckling via en självbiografisk studie*'. Hon har lång erfarenhet som konsult och delar sin tid mellan SLU och Ramböll i Malmö. Carola har även medverkat i arbetet med tidskriften *Utblick Landskap*.

Thorbjörn Andersson, Landskapsarkitekt LAR/MSA, var med och drev tidskriften *Utblick Landskap* under åren 1984-2000. Han arbetar som konsult på SWECO Architects i Stockholm och är adjungerad professor vid institutionen för stad och land, SLU Ultuna. Thorbjörn är en flitigt anlitad gästföreläsare på universitet och högskolor runt om i världen och har en tongivande roll i den svenska diskussionen om landskapsarkitektur.

Peter Krigström, Landskapsarkitekt LAR/MSA, är konsult på SWECO Architects i Malmö och arbetar bland annat med stadsplanering, som exportvara, och har där en sammanhållande roll.

Intervjuerna är i uppsatsen redovisade utifrån mina egna anteckningar från intervjutillfällena. På grund av intervjuernas utformning som samtal med ömsesidiga inspel kan de utskrivna frågorna kompletterats av följdfrågor och utvecklingar från min sida. I texten redovisas enbart de huvudsakliga frågorna. Litteraturkällorna är i de fall där de är omfattande redovisats separat, liksom intervjuerna, medan kortare referat till litterära källor redovisade direkt i den sammanställande texten.

Avgränsning

Jag har valt att beskriva yrket utifrån varför vi arbetar med det vi gör och inte ett synsätt där landskapsarkitektens möjlighet att arbeta inom olika arbetsfält, odelat positivt, utgör grunden. Jag ställer mig kritisk till det synsättet då jag upplever att det per automatik lägger diskussionen på en nivå där det bortses från de sammanhållande krafterna. Därför har jag inte behandlat frågor som rör vad en landskapsarkitekt kan arbeta med under sitt yrkesliv. Fokus ligger på det fundament som professionen vilar på, där kunskaper och kompetens är viktiga begrepp. För att hålla mig till denna fokus utgår jag i min uppsats från den yrkesverksamma landskapsarkitekten. Utbildningens påverkan på yrket har varit en del av frågeställningen men är inte i fokus. Uppsatsen är i huvudsak skriven ur ett nordiskt perspektiv med några få inspel från annat håll.

Begrepp

Landskapsarkitekt

Landskapsarkitekt är inte en skyddad titel i Sverige. Förbundet Sveriges Arkitekter utfärdar titeln Landskapsarkitekt LAR/MSA efter utbildning upp till och med masternivå (Sveriges Arkitekter [online 2011-02-13]). I Sverige finns utbildningar till landskapsarkitekt vid Sveriges Lantbruksuniversitet på utbildningsorterna Ultuna och Alnarp. För studier på masternivå finns även ett program vid Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm. Med möjligheterna till korsvis utbildning efter Bolognaprocessen ställs nya krav på yrkestitlarna (Livian muntligen 2010-01-30). Titeln Landskapsarkitekt LAR/MSA är en skyddad titel som syftar till att kvalitetssäkra landskapsarkitekternas arbete.

Landskap

I uppsatsen har Europeiska landskapskonventionens definition av begreppet landskap varit ett verktyg för att testa de resonemang och åsikter som kommit upp i uppsatsen. " *"Landscape" means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and/or human factors;*" (Europarådet, Landskapskonventionen [online 2011-02-13])

Kunskap

I *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll – med utgångspunkt i skolgårdsutveckling* (Paget 2008, s 161) används Mats Liebergs uppdelning av begreppet kunskap efter fyra former, faktakunskaper, förståelsekunskaper, färdighetskunskaper och förtrogenhetskunskaper. Fakta- och förståelsekunskaper hör till en teoretisk kunskapsinriktning och färdighets- och förtrogenhetskunskaper hör till en praktisk kunskapsinriktning.

Miljö

Begreppet miljö används med två betydelser. Den ena kommer ur miljörelsens användande och syftar till ett ekosystem, energisystem och planeten. Den andra rör den fysiska miljön som vi omges av, det som vi också brukar kalla landskap, stadsrum eller omgivning. Vilken betydelse som åsyftas bör framgå av sammanhanget.

INTERVJUER MED YRKESVERKSAMMA LANDSKAPSARKITEKTER

Tiina Sarap

Dekan SLU Alnarp, Intervju 2010-03-05

Hur stor betydelse har utbildningen för yrkesidentiteten?

Man kan fundera kring hur mycket av det som kännetecknar yrkeskåren finns med in i utbildningen hos studenterna från början, som individer? Hur mycket förmår vi på SLU att påverka? När man väljer att gå en utbildning som landskapsarkitekt är det för att man identifierar sig som en sådan person. Man är en görande människa som ser att man är en aktör och som vill ta del av en förändringsprocess. För landskapsarkitekten är det förslagsställandet som är grunden, och motsatsen är då att iakttä, observera och reflektera. Jag vet inte om det är möjligt att påverka det synsättet. Man kan uppmuntra och utveckla men det är inte möjligt att omvända någon som från början är en iakttagare.

Man kan inte bestämma allt över en människa. Vi är inte så danande som vi tror på universitetet och vad vi gör under den där korta tiden spelar kanske inte så stor roll. Vi kan bidra till att öka självkänslan. Och den självkänslan innebär att man vågar bejaka sina svagheter och fortsätter att vara en undersökande person, det är det viktigaste. Man kan också se till vilka studenterna är. Vi har de med ett starkt samhällsengagemang, vi har de med fokus på kultur, konst och intellektualitet och så har vi de som är naturvårdare. Utbildningen har svårt att påverka dessa perspektiv sinsemellan men det är möjligt att den samhällsdebatt som förs lyfter fram det ena framför det andra. Det beror mer på omgivningen än på fördelningen bland studenterna, som för övrigt är ett väldigt sunt gäng. Man är duktig och foglig och ödmjuk. Jag kan bli förvånad över att kåren har flyttat fram sina positioner trots att individerna är så timida. Ibland skulle jag kunna önska mer provokation.

Vilken är landskapsarkitektens kunskapsbas?

Jag uppfattar det som yrkeskunnandet, människan och landskapet. Vi är antropocentriska i vår gärning. Människan är först i centrum och grodan är sekundär. Men under perioder har det inte varit giltigt att referera till människans värde och för att nå ut i medier och exempelvis lättare kunna stoppa utbyggnader och liknande om man hittat en annan art att skydda. Jag vet inte varför det är så. Det kan hända att man hittar den retorik som krävs för stunden.

Jag brukar, när jag ska beskriva landskapsarkitektur, beskriva fakultetstillhörigheten. Den agrara och kulturella fakulteten på lantbrukets universitet är framväxt ur ett växtbiologiskt kunnande med jordkorpan som produktionskraft. Där alla andras fokus biomassaproduktion. Vi är avvikande i den mening att vi letar efter andra värden. På de tekniska högskolorna har man mycket gemensamt i att ge fysisk form åt samhället i sin expansion och också nedmontering. Där är byggandet för människor, lagstiftningar och regelverk det gemensamma. Där skiljer vi oss med lång leveranstid då vårt material är dynamiskt. På de konstvetenskapliga fakulteterna är konstformerna sig själva nock, vi skiljer oss på så sätt att vår konstform också ska också fungera att ta sig fram och leva i.

Begreppet arkitektur täcker in alla former av arkitektur. Det är ett problem att en av utbildningarna behållit arkitektur utan prefix. Då får man ställa frågan om vilka skillnader och likheter som finns. Vi är båda med i ett samhällsbyggande. Arkitekter jobbar med instant delivery och landskapsarkitekter

arbetar med en dynamik. Den insikten ger oss fördelar i ett föränderligt samhälle. Det är så självklart för oss att saker och ting ändrar sig. Medvetenheten om dynamiken är en förklaring till att det går bra för många landskapsarkitekter. I naturen kan vi läsa av och dra en rad slutsatser om det som är situationsprecist. Man kan både förstå hur det har sett ut innan och hur det kan se ut i framtiden med olika handlingsalternativ. Det är en enorm styrka att ha insikten om tidigare skeenden och att handlingar får konsekvenser. Bland studenterna kan det finnas för mycket lupp, att titta för nära och att inte se sammanhangen. Det har betytt något för yrkesstoltheten att kunna briljera med latinska namn, det kanske är samma pseudo som grodan. I tillägg till de hortikulturella arterna ingår också landskapskroppen som system i den kompetensen. Det som är hydrologi, jordarter och kvartärgeologiska kunskaper, det är inte dumt att förstå det.

Hur påverkar bredden i kunskaperna yrkesidentiteten?

Det kan bli en slags cocktailkunskaper och det kan bli lite skrämmande. Men det är för att kunna ställa rätt frågor och förstå svaren. För att komma fram till svaren krävs samarbete med andra kompetenser. En uppdragsgivare vill att man ska ro projektet i land och i det ingår att kunna föra diskussioner med berörda kompetenser och exempelvis en allmänhet. Det är oslagbart att ha den breda kunskapen för att få rätt grund i ett projekt. Landskapsarkitektens kunskaper sträcker sig inte så långt att man är lämpligare än någon annan att leda ett projekt med kontroll över ekonomi, de uttalade idéerna, föra anteckningar och så vidare. Däremot kan man vara sammanhållande för en utformnings innehåll.

Politiker kan ha väldigt bråttom och vilja ha färdiga lösningar. Det finns inte utrymme för små plantor att växa till en park. Det kan vara det som är emot oss. Det är heller inte så lätt att skilja på politiken och arkitekturen. Båda är styrda av värderingar. Rektorn på SLU brukar säga att beslut ska fattas baserat på kunskap. Inom politiken är det väldigt sällan det sker. Åsikter, partipolitik och kortsiktiga poängtagningar drabbar samhällsbyggandet. Är vi medvetna om det kan vi se på hur vår dialog med politikerna kan öka deras insikter. Det räcker inte med att vi själva kan det, utan det måste kommuniceras. Då är det baserat på vår kunskap som man kan fatta politiska beslut. Förmågan att lyssna och göra alla delkunskaper utifrån, till viktiga beståndsdelar för att göra ett bra landskap är en viktig egenskap. För det krävs en lyhördhet, liksom vetskapen att vår kompetens är inte enbart summan av de andra.

Vad kännetecknar landskapsarkitektens arbetssätt?

Ritandet är den hjälp vi har till problemlösningar och förstå vad vi själva tänker. Det finns massor av sätt att göra detta ritandet på för att förstå sin frågeställning, exempelvis att laborera med fotokollage. Det är för att skaffa sig insikter var ligger detta problem. Det är för att förstå före och efter, orsak och samband och konsekvenser. Det är också vårt sätt att kommunicera. Vi ska vara de som formulerar den bärande iden, göra en tolkning av frågan och formulera den övergripande åsikten. Gör man den begriplig blir det mycket lättare att arbeta vidare med andra kompetenser.

Vi gör en tolkning från de större sammanhangen, försöker placera det uppdrag eller den frågeställning vi står för i ett större sammanhang. Vi har ett sammanhangstänkande som påverkar vår arbetsprocess. Som arkitekter tänker vi i en bärande idé och har en avsikt som vi uttalar och letar sätt att lösa på. Det är för mig processkunnandet. Det är gemensamt för arkitekter och landskapsarkitekter.

Vi har en pedagogisk uppgift att få andra att förstå när vi har en idé, både att ringa in den och att sortera bort annat. Ett koncept är den visualiseringsdel som ska beskriva hur man tolkat uppgiften. Ägnar man sig åt det länge blir plötsligt lösningen självklar. Man kan aldrig hoppa över den delen av en presentation.

Hur påverkas landskapsarkitekten av värderingar och ideologier?

Det är intressant hur värdegrunder påverkar yrkesgärningen. Stadsbyggandet och landskapsarkitekturen kan förmedla en syn på människors livsvillkor och maktförhållanden och likheter och olikheter hierarkiskt. De grundläggande värderingarna har vi med oss men man behöver en distans till sina värderingar. Uppdragsgivaren väljer en landskapsarkitekt som kan förverkliga ens ideologier. Därför kan man inte säga att det är egalt att välja landskapsarkitekt. Eftersom man ska göra någon annans ideologi så måste man kunna förhålla sig till sin egen. Det antropocentriska perspektivet är i sig inte tillräckligt starkt för att kunna sägas vara en gemensam ideologi hos yrkeskåren. Man kan både vara nostalgisk och futuristisk.

Det finns kontor som har arbetat mer aktivt utifrån sin egen moraluppfattning. Som exempel kan WLES nämnas där värderingar spelade stor roll för arbetet. De hade bestämt sig för att inte vara involverade i projekt kring kärnkraft. När de ritade ungdomsfängelset i Hameln fanns en tydlig hållning till de unga fängelsekunderna, genom att inte omge fängelset av murar utan istället lösa säkerheten med ett otillgängligt landskap. Det var en hållning att inte värdera människor i sin gärning. De som drabbas av ens gärning ska känna sig respekterade.

Det har gällt ända sen 90-talet att kåren är mer knuten till marknaden snarare än ett socialt engagemang. När staten slutade kontrollera lån och subventioner för bostadsbyggande kom en friare marknad att styra mer. Vi har massor att lära oss av att ta del av det som marknaden lärt sig av köparna. Marknaden är egentligen inget som skiljer sig från vår verklighet.

Lena Dübeck

Boverket, Intervju 2010-03-15

Hur ser yrkets kärna ut?

Alla arkitekter har ett systemtänkande där en större helhet av komplexa system ingår. Arbetsfältet utgörs av helheten mellan den byggda miljön och det organiserade och oorganiserade landskapet. Yrket är unikt i sin förståelse för byggandets, landskapets och planeringens egenskaper. Materialens egenskaper är viktiga, markens, växternas och bebyggelsens egenskaper. Man kan tala om ett mark-växsystem där sambandet är väldigt viktigt. Genom kunskaper kan man läsa ut saker om landskapet genom att antingen titta på markens egenskaper eller växtmaterialets egenskaper. För landskapsarkitekter finns också tiden och dess egenskaper med som en viktig dimension.

De offentliga rummen är landskapsarkitektens. Visserligen kan man inte säga att andra arkitekter inte skulle behärska de, men vi har mark-växsystemet i vår kunskapsgrund och gestaltningen av det. Man kan ställa sig frågan vilka andra som skulle kunna göra gestaltungsförslag i landskapet. Man måste förstå och kunna läsa landskapet och samtidigt kunna se det i framtiden. Det är nödvändigt för att kunna skapa en ändamålsenlig struktur och att kunna skapa sammanhang.

Kanske är professionens identitet mer en fråga om att kunna hantera och förstå en rumslig terrängmässig och funktionell helhet och hur denna helhet hänger samman. Och hur den helheten kan användas, upplevas och omskapas till nya helheter där det finns samband och strukturer, funktioner, värden, och symboler.

Hur vårdar man det unika?

Det kan vara viktigt att ha kunskaper om hur de gemensamma styrdokumenterna påverkar yrkesrollen. Plan och bygglagen, landskapskonventionen och regeringens beställning av utbildningens form påverkar yrkesrollen. Det är viktigt att vara påläst och att kunna Plan och bygglagen och att lägga sig i samhällsplaneringen med våra kunskaper. Vi kan inte bara ägna oss åt parkerna och träderna. Det finns ett problem i att se på saker uppdelat. Därför ska man inte vara rätt för att jobba i olika nivåer och skalor. Det är egentligen olyckligt att vi inte blandar oss i mer i samhällsbyggandet.

Vi arbetar ihop med andra yrken. Mötet mellan olika discipliner är viktigt och fruktsamt för samhällsutvecklingen. Landskapsarkitekten har sin unicitet men man måste samtidigt se sig i ett sammanhang. Olika yrken har olika ingångar i samhällsbyggandet. För landskapsarkitektens del för vi in byggandet av form och rum i samhällsbyggandet. Samtidigt måste man kunna ganska mycket om andras perspektiv för att mötet ska bli fruktsamt.

Vad innebär arbetsmetoden för yrkesidentiteten?

Det finns ett behov av att tydliggöra arbetsprocessen. Den drabbas av ett haltande språkbruk där begreppen kanske inte riktigt räcker till. När vi talar om beskrivning eller analys är det viktigt att inte glömma problemformulerandet och inte stanna vid att bara beskriva en plats. Ju mer man har med sig av baskunskaperna desto lättare går beskrivningen och analysen. Det finns så många tidslager att frigöra åt vilket håll som helst. Analysen och beskrivningen utgörs av ett historiskt berättande om hur människor rör sig. Arbetsprocessen utgörs av problemformulerande och problemlösande. Det finns en brist på bra analysverktyg och därför kan begreppet analys misstolkas.

Konsultvärden eftersöker en metod hos landskapsarkitekterna. Den finns en sådan metod för stadsbyggandet och där är Stockholms byggnadsordning ett bra exempel. Naturförutsättningarna och kulturförutsättningarna och deras samband kan förklara varför platser ser ut som de gör. Spelet mellan dessa ger platsen en förankring och människor mår bra av att kunna läsa det samspelet i det byggda. Det handlar hela tiden om nyskapandet i förhållande till det befintliga.

Hur kan landskapsarkitektyrket jämföras med andra yrken?

Jag tycker att det finns ett problem i att definiera landskapsarkitekten enbart utifrån sig själv, det måste ske i förhållande till andra. Som yrkesgrupp förväntas vi kunna mycket om de ämnen vi möter för att få ett fruktsamt resultat. Yrkets roll, eller del i processen löper mycket längre än exempelvis kulturgeografer eller ingenjörer.

Kulturgeografer är starka på att läsa landskapets historia och det är det som är deras specialitet. Landskapsarkitekter skapar nytt med utgångspunkt i historien och visar på möjliga riktningar. Våra förslag innehåller så många olika svar, på olika sätt.

Carola Wingren

SLU Alnarp samt Ramböll Malmö, Intervju 2010-03-19

Hur stor betydelse har yrkesidentiteten för landskapsarkitekten?

Man måste kunna vara trygg i sin yrkesroll från början och jag har saknat två saker för att kunna göra det. Dels yrkets historia, dels det praktiska kunnandet i yrket. Det historiska behövs som en bas att stå på för att kunna ta del i diskussioner och för att kunna referera till. Det praktiska kunnandet i konkreta erfarenheter från förverkligande och förvaltandet hör till den viktigaste basen oavsett om det gäller planering, arkitektur eller byggande. Som landskapsarkitekter ska vi vara duktiga på att föra samman information och laborera med den för att skapa nya verkligheter i ett sammanhang. För det har vi några särskilda kvaliteter/egenskaper.

- Det rumsliga tänkandet
- Förståelse för skala
- Landskapet som sammanhang och inte objekt
- Våra verktyg som ex berättelsen, visualiseringen och kommunikationen

Det är mycket som ska tas upp under utbildningen och man ser var man kan lägga till men inte dra ifrån. Man kan fråga sig vad som händer om vi delar upp mer och ta in alla möjliga aspekter. Vi kan ju inte kunna allting men vi kan vara ett kit mellan andra kompetenser och vi kan rita och visualisera. Att vara generalist är typiskt för landskapsarkitekterna och de olika beståndsdelarna tillåts alltid ta olika mycket fokus. I utbildningen har det alltid varit en brist på det antropocentriska perspektivet. Den senaste trenden är att det naturvetenskapliga perspektivet fasas ned. Men förståelsen för andra perspektiv är väldigt viktig. Man skulle kanske kunna säga att vi kan inte ett specifikt område annat än att föra samman andras kunskaper till en lösning.

Man jobbar med de material och verktyg som är arkitektens och samtidigt är det viktigt att ifrågasätta dem. Sven A Hermelin och Per Friberg började sina karriärer i Tyskland. Där var vägfrågor och planeringsfrågor en del av landskapsarkitekturen från början. Det är ett bra utgångsläge som vi ska ta vara på. Arkitekter vill jobba med det som vi anser vara våra frågor. Det är lätt att bli hemmablind och gå på i samma tramp, att stanna vid att arbeta med vissa frågor. Det slarvas med att sätta sig och prata om vad vi som yrkesgrupp vill arbeta med i framtiden. Utblick landskap var när den fanns väldigt viktig för den typen av diskussioner.

Vad kännetecknar landskapsarkitektens arbetssätt?

Skissen och skissprocessen är kännetecknande för arkitektyrkena. Skissen används som presentation i skapandet och för att väga samman en massa olika aspekter. Det har liknats vid en gryta eller ett pussel som är mångdimensionellt och där man i förväg inte vet om alla bitar. Det finns alltid flera lösningar på ett problem. Att beskriva arbetsflödet enbart med inventering, analys och förslagsställande är missvisande då alla steg bearbetas gång på gång och i olika ordning. Ett ständigt utvärderande och undersökande finns med genom hela arbetsflödet. Under skissarbetet blir man en del av sitt förslag och man använder sig själv som ett redskap och det är en del av den konstnärliga infallsvinkeln. Man arbetar med platsen, beställarens intentioner och sig själv i ett konstant utvärderande. Med sig har man alltid sina egna preferenser.

Landskapsarkitektens arbete kombinerar ett praktiskt och ett konstnärligt problemlösande. Fantasin är viktig och där kan man jämföra med konstnärens arbetssätt. Det är i fantasin det händer och det måste kommuniceras till beställaren och brukaren. Beslutsfattare beställer arkitektjobb men det är inte riktigt rumsrent att beröra skapandet utöver det basala. Man måste kunna ha en nära relation till beställaren och hitta gemensamma utgångspunkter.

Hur påverkas landskapsarkitekten av värderingar och ideologier?

Man har med sig sina preferenser i sitt arbete och skillnader i det egna synsättet ger olika förutsättningar för hur man tar sig an uppgiften. Man kan ha synsättet att man kan göra ändringar i landskapet utan att det innebär att landskapet förstörs. Då kan man se exempelvis landskapet och vägen i relation till varandra. Då blir det spännande att jobba med ideologiskt svåra projekt där exempelvis naturvärden påverkas. Värderingarna präglar projekten men oavsett värderingar måste utmaningarna tas. Vi skapar beslutsunderlag men det är beslutfattarnas ställningstaganden som blir avgörande för på vilket sätt framtiden påverkas. För oss landskapsarkitekter är inte heller naturen den huvudsakliga uppdragsgivaren utan det är det människan som är. Det finns en drivkraft hos landskapsarkitekter att jobba med just landskapet kring människan och inte med enskilda objekt. Vårt antropocentriska perspektiv är anledningen till att vi just nu vinner terräng, vår tid är sådan och det finns en efterfrågan på vårt synsätt.

Frågor om hållbarhet är en förutsättning för landskapsarkitektens arbete. Dessa frågor är också just nu väldigt aktuella och det finns en poäng att jobba med aktuella frågor. Men det handlar också om vem som betalar för ens arbete. Forskarsidan är väldigt känsligt för aktuella tendenser och finner sina pengar i just nu aktuella hållbarhetsfrågor.

Det är ju så att man gör de jobb man får. Många är starka idealister under studenttiden och i början av sin karriär. Man har en annan möjlighet att starta små kontor som jobbar vidare med sina ideologier och lägre lönsamhet. Det blir svårt att avsäga sig jobb på grund av sina ideologier. Det man är en del av får man jobba med och vara med och utveckla. För ett gott arbete är det viktigt att hitta sina egna och beställarens gemensamma utgångspunkter. Det är konstigt att tänka sig att landskapsarkitekter skulle ha ett annat moraliskt ansvar än andra arkitekter eller ingenjörer. Ett arbete kräver ändå ett visst råjobb, man måste jobba för att få mat på bordet. I vissa fall är det till och med så att företag agerar en slags forskare och på så sätt kan initiera projekt eller ge sig själva jobb. Det är något som är viktigt och något att vara stolt över. Kan man som konsult kombinera att både ge sig själv arbete och driva utvecklingen framåt är det absolut bra.

Det slarvas med att sätta sig och faktiskt prata om vad vi som yrkesgrupp vill i framtiden. Diskussionen förs inte och till viss del kan man säga att det saknas ett bra forum. Utblick landskap var såpass viktig under sin tid för det var det enda forum som fanns. Diskussioner som behöver föras är såna om vi som yrkesgrupp bör ha ett gemensamt mål att arbeta mot eller gemensamma frågor att arbeta för.

Peter Krigström

SWECO Architects Malmö, Intervju 2010-03-24

Vilken kompetens är det som landskapsarkitekter säljer?

Inom arkitekturerna finns en unik metodik och arbetsteknik, oavsett inriktning. I uppdraget ingår både att definiera vad som ska göras, att problematisera uppgiften och att sen lösa problemet. Lösningarna ska också ges en form som ger mer än bara en lösning på en funktion. Det är själva metoden eller arbetssättet som säljs. Den färdiga produkten kan vi inte sälja, för den vet vi inte hur den ser ut. Däremot kan en funktion gå att sälja, till exempel funktionen skola eller stadsdel. Men den färdiga produkten med sin form är okänd. Det är arbetsmetoden som gör att beställarna är villiga att betala, för att få något mer än vad man kanske kunnat föreställa sig.

Det finns en stor efterfrågan på kultur, design, form och arkitektur. Dessa designfrågor utsätts i många sammanhang för en Timelleffekt och blir till "gör det själv"-frågor. Det är allt fler som tar sig mandat att tycka saker om design, men det är något annat än ett yrkeskunnande om design. När vi talar om den byggda miljön ingår sociala och ekonomiska aspekter. Att skapa hållbarhet, kvalitet och en god miljö handlar inte om ytan och en platt kunskap. Vi har i yrket en unik helhetssyn och ett helhetstänkande. Det utgör en viktig grund att stå på för att kunna hävda oss i stora projekt och det är viktigt att påpeka att blandningen är mer än delarna. Projekt stimuleras av att de inblandade parterna berör varandras arbetsområden.

Vilka förväntningar finns på landskapsarkitekturen?

De senaste årens breda vurm för både design, form, hållbarhet och kvalitet har gynnat yrkeskåren. På samma sätt som kunder ställer krav på ursprungsmärkning och ekologiska varor i livsmedelsbranschen ställs krav i byggbranschen. Kunderna ser helheten på ett annat sätt idag och i det ingår krav på den fysiska miljön. Från byggherrarnas sida finns en ambition att göra "rätt" vad gäller miljöfrågor, säkerhetsfrågor och det estetiska uttrycket. Det är klart att det i vissa fall slår fel på grund av allt för kortsiktiga ekonomiska intressen, men totalt finns ambitionen där. Marknadskrafterna har höjt värdet på lösningar för helheten hela vägen från brukaren via byggherrar till oss konsulter. Det kortare avståndet mellan brukare och landskapsarkitekt kan underlätta förståelsen för och medvetenheten om varandras krav och förväntningar.

Förväntningarna och kraven på den fysiska miljön är mycket mer långtgående idag jämfört med för 15 år sedan. Det gäller både privata och offentliga miljöer. Omvärlden förändras hela tiden. Med våra kunskaper kan vi anpassa oss efter de frågor som är aktuella och även utbildningen följer samhällsdebatten. När frågor om havsnivån och klimatet är aktuella förväntas vi kunna arbeta med dessa.

Hur ser landskapsarkitektens relationen med sin marknad ut?

Det är svårt att ta betalt för något så abstrakt som idéskapandet. Inom yrkeskåren är vi så glada i att få göra projekt och det är lätt gjort att bara ta betalt för ritningstimmarna. Plan- och bygglagen och de förordningar och regelverk som styr upphandlingen förstärker problematiken. Även om man är involverad från början med att väcka idéer och tankar är det svårt att vara med hela vägen genom upphandling för att faktiskt kunna ta betalt för idéarbetet. För att få uppdraget kan man vara tvungen att ge bort många idéer, med risken att någon helt annan får jobba vidare med dem.

Det gör det också svårt att initiera projekt då risken att idéerna ges bort är för stora. Vissa projekt jagar man och försöker rigga en organisation för att visa att det finns idéer utan att ge bort de för tidigt. Man får försöka skapa en förväntan om att idéerna finns där. Drivkraften bland arkitekter är i första hand inte att tjäna pengar, även om konsultens existens bygger på lönsamhet. Drivkraften hämtas från andra håll och handlar om att skapa en bra miljö. Med de arbetsuppgifter som tas och i viss mån söks kan man göra skillnad och bidra. Även utan att initiera projekt i den meningen.

Beställare är i allmänhet beredda att betala 20-30 gånger mer för konsulttjänster gällande byggnader jämfört med utemiljöer. Det är en talande ekvation om värderingen av utemiljöerna. Kan vi formulera hur vår gärning skapar samma värden som byggnaderna kan vi komma långt.

Hur ser landskapsarkitektens självbild ut?

Under 60- och 70-talets bostadspolitik förlorade arkitekter mark och arbetet med ta sig tillbaka pågår i viss mån fortfarande. Det finns vissa landmärken, vissa aspekter som styrkt våra yrkesroller. De stora infrastruktuursatsningarna under 90-talet betydde mycket för kåren. Att vi har vissa egna områden som gestaltning och miljökonsekvensbeskrivningar har gett oss lite råg i ryggen. Det utbredda bostadsbyggandet under 2000-talet har tillsammans med det kulturella designintresset gett yrket högre status. Det finns en stor efterfrågan på landskapsarkitekter idag och tack vare långa tidsperspektiv är vi inte så konjunkturkänsliga heller.

Hela arkitektkåren ha en gemensam bas i sin arbetsmetod. Det går alltid att dela upp och sätta titlar såväl inom disciplinerna som mellan dem. Visst finns det en skillnad mellan arkitekters fokus på objekt och landskapsarkitekters fokus på sammanhang. Men gränserna som finns är inte alltid så bra eller så viktiga. Man kan fundera kring att sudda ut titlarna inom arkitektkåren om det är så att de inte fyller någon egentlig funktion.

Finns det en gemensam moral eller ideologi bland landskapsarkitekter?

När det gäller miljöfrågor och stigande havsnivåer har landskapsarkitekterna en plats i debatten. Det arbete som utförs är ett inlägg i debatten, man visar i vilken riktning man kan arbeta för att handskas med dessa problem. Det finns en styrka i att kunna hänga med och vara delaktig i de mest aktuella frågorna. Samtidigt är det svårt att föra upp yrkets frågor och värderingar. Än så länge finns det inga bra sätt att formulera hur vår gärning kan skapa värden som en byggnad som omedelbart genererar intäkter. De lagar och regelverk som finns idag gör det svårt att verka i ett sammanhang utanför projektets avgränsningar.

Thorbjörn Andersson

SWECO Architects Stockholm samt SLU Ultuna, Telefonintervju 2010-03-22

Hur stor betydelse har utbildningen för yrkesidentiteten?

Utbildningen har en viktig roll i att uppmärksamma de sociala frågorna, vad man ställer upp i utbildningen påverkar yrket. Grunden i yrket finns i den starkt hortikulturella filosofin. Trädgården är världsfrånvärd och privat, den görs ständigt om och har en oförarglighetsstämpel. De offentliga rummen är något helt annat. Yrkestiteln leder fel, ordet landskap har en betydelse som ställer till det. Det rymmer en mycket vidare storskalighet än vad en okunnig publik uppfattar. Det kan låta som ett väldigt smalt yrke, men det är det ju inte. Den breda och interdisciplinära kunskapen är ett problem, på Ultuna tenderar det att drivas för långt. Yrket tenderar att vara alltför pragmatiskt. Det behövs ett större fokus på idén med landskapsarkitektur. Man kan beskriva utbildningens utveckling senaste trettio åren. Till en början befann sig utbildningen i en nebulös fas som var väldigt diffus där många frågor kretsade kring vad och varför utbildningen skulle vara. Den följdes av en nomadiserande fas där fler kurser lästes utanför SLU än inom. Till sist har det gått igenom en kolonial fas där andra kompetenser kom till SLU och undervisade. Man har format yrket utifrån andra kompetensområden istället för sitt eget. I dagsläget har utbildningen landat i en interdisciplinär fas. Där finns en risk att hamna i en skärningspunkt där vi tar plats i andras discipliner i för stor utsträckning.

Hur påverkar bredden i kunskaperna yrkesidentiteten?

Det är inte konstigt att det blir svårt att hitta en egen kärna om yrket ständigt identifieras av andras kunskaper. På institutionen för stad och land i Ultuna har majoriteten av professorerna en annan examen än landskapsarkitektexamen. Det krävs en strävan om att vi ska etablera en egen disciplin och ha en tro på att utbildningen ger förståelse för våra frågor.

Uttrycket att yrket inte är unikt på annat sätt än... är inte en bra utgångspunkt. Man måste kunna identifiera sig själv utifrån sitt eget fält. Historiskt har utbildningen sin grund i en blandning av olika ämnesområden. Det har tagit lång tid att komma fram till vad vi ska vara och vi kanske inte ens är riktigt där ännu. Det är viktigt att ifrågasätta det intradisciplinära för annars kan vi hamna i ett limbo, ett ingenstans. Att definiera yrket som en slags projektledare betyder att vi är lite av varje och det är inte bra. Vi har fått en annan roll också tack vare utvecklingen på andra håll. Historiskt var landskapsarkitektutbildningen den enda utbildningen med en ekologisk grundsyn, idag är landskapsarkitekter omsprungna av ekologer. De kan nästa upplevas ha motstående intressen då vi arbetar mer för människans upplevelse och inlevelse.

Det är hög tid att diskutera kärnpunkterna i yrket, att tillrättalägga landskapet efter mänskliga behov. Man måste kunna resonera kring yrkesgärningen utan att säga att det ena är mer rätt än något annat. Vi jobbar med ett trögare system som betyder mer för flera människor jämfört med arkitekter. Det är viktigt att människan har en plats, att vi skapar meningsfyllda platser dit folk vill gå. Det är viktigt att hitta annat än skönhetsvärden, vad som är vackert är ett rörligt mål. Det finns en större möjlighet att lyckas om man kan beröra med det sublimala. Sven A Hermelin brukade säga att landskapsarkitektens jobb skulle vara i det närmaste osynligt. Han menade antagligen att platsens gestaltning ska kännas självklar men därmed inte sagt att det inte får synas att platsen är skapad. Man ska kunna tolka en plats, vilka kvaliteter som finns och använda dessa. Vi har en möjlighet att plocka upp kollektiva minnen och göra de tydliga. Man behöver inte tillföra en massa saker utan det går att

utnyttja det som finns och omforma det för sin idé. Det gäller att läsa av platsen för att inte gå miste om bra saker som redan finns. Lösningen av ett program måste kunna kläs i en idé om våra sinnen ska beröras. Om det ska sjunga om landskapet måste det finnas en idé, finns det bara en lösning på ett problem skapas inga övertoner. Landskapet är en berättelse som vi bygger vidare på.

Finns det en gemensam moral eller ideologi bland landskapsarkitekter?

Man kan inte säga att det finns en tydlig moralisk hederskodex i kåren. Man gör lite det ena och det andra. De regler som finns rör mer hur man närmar sig andras uppdrag och det kommersiella arbetet. Det rör sig om en ganska konkret nivå för att undvika ojämn konkurrens och plagiat. Vi jobbar faktiskt kommersiellt i stor utsträckning som yrkeskår. Man kan tycka att det är en svaghet att det inte finns en övergripande uttalad gemensam hållning. Det finns förstås vissa gemensamma mål kring långsiktighet, hållbarhet och en vision om ett bättre samhälle för de som bor i det.

Men det skiftar också med tiderna. Under 60- och 70- talens hårda exploateringar av naturresurser var landskapsarkitekter ofta anlitade som sakkunniga både av exploatörer och statliga myndigheter. Det uppstod en slags restriktionens arkitektur där uppgiften var att slå vakt om naturvärden och bevara dessa. Med den kunskapsbas yrket har blev det nästan ett tvång att arbeta med frågor ur det perspektivet och det har tagit lång tid att komma ifrån det. Det finns en positivare syn på landskapsarkitekter i branschen utåt sett samtidigt som vi jobbar med mer positivt laddade projekt. Ambitionsnivån kring de offentliga rummen har stadigt ökat, det satsas mer pengar än tidigare. Det ses inte längre enbart till profit utan till långsiktiga, mer omfattande kvaliteter. Den individuella uppfattningen och bedömningen blir på något sätt utslagsgivande för hur yrkesrollen ska uppfattas. Idag handlar det i större utsträckning om att förädla stadsmiljöerna än att vara en ekorörelse. Miljörörelsen ser idag ut på ett helt annat sätt än under 70- talet, den har nått en apokalyps med utsläpp, klimat, resurser, renare luft och förflyttningar över jordklotet. I det arbetet har vi goda förutsättningar att göra goda insatser. Alla är överrens om miljöfrågorna och de har fått en självklar roll i samhällsbyggnaden på grund av det politiska läget.

Landskapsarkitekternas ideologiska tendenser har ändrats över tid. Landskapsarkitekterna var samhällskritiska och ägnade mycket arbete åt restriktionsfrågor på 70-talet. Med influenser från barcelonavågen blev 80-talet ett designens årtionde. Efter det har landskapsarkitekterna återupptagit en gestaltningskompetens. Nu lyfts de storskaliga frågorna på nytt och man talar om urbanism istället för arkitektur. Landskapsarkitekten kommer in på ett helt annat sätt i processen idag, förr handlade det mer om att slå fast värden utan att göra något med dem. En starkare yrkesroll har formats och den är bättre integrerad i stadsbyggnaden. Man kanske kan säga att det ändå finns en omformulerad moral eller inriktning hos landskapsarkitekterna som yrkesgrupp.

Utemiljön har fått en annan status där det som finns mellan husen räknas i större utsträckning. Förr fick man lura och trixa till det och försöka hitta funktioner som gav utrymme för det sociala livet istället för att kunna argumentera för dessa värden direkt. Nu räcker det med argumentet att det bidrar till en bostadskvalitet. Det handlar snarare om att det finns en samhällsmoral som vi representerar. Bilismen har ifrågasatts på ett helt annat sätt de senaste åren. Det är möjligt att vi dragit något litet strå till stacken. Men det är en påfallande tyst och passiv yrkesgrupp. Det är viktigt att vi är aktiva och gör oss bemärkta. De faktorer som räknas till kvalitet ändras, förut var det kanske mer det orörda och idag det mer bearbetade.

FÖRFATTARE/LITTERATUR SOM DISKUTERAR LANDSKAPSARKITEKTENS YRKESROLL OCH IDENTITET

Ibland funderar jag på att kämpa för en stor sak

(1994), Jonstoj Tove, Ibland funderar jag på att kämpa för en stor sak, sammanställning av enkätundersökning, *Utblick Landskap* 1994:1, s 12-15

Redaktionen för *Utblick Landskap* sände ut frågor om att tacka nej till uppdrag på grund av sina värderingar och om landskapsarkitektens roller och ansvar, till ett fyrtiotal landskapsarkitekter. Tove Jonstoj sammanställde svaren. Enkätundersökningen gjordes i samband med att stora infrastrukturella projekt med stor miljöpåverkan som Dennispaketet och Öresundsbron planerades. I många av svaren refereras det till ställningstaganden som rört den typen av projekt.

Bland enkätsvaren finns en osäkerhet på om man genom att medverka i ett projekt automatiskt tar ställning för det eller om man genom sin medverkan kan låta sin ideologiska hållning påverka projektet. Någon svarade att grundprincipen är att vi inte fattar besluten, men ska göra det bästa av dem. En annan menade att landskapsarkitekterna har ett ansvar att ta ställning utifrån sitt yrke att säga nej när projekt drivs åt fel håll och refererar till arbetet med miljonprogrammet. Möjligheten att påverka projekten genom sin aktiva medverkan uppmärksammades i flera svar. I yrkets natur ligger att vara problemlösare, därför kan man påstå att det egentligen inte finns någon gräns för vår medverkan. De flesta resonemang rörde ideologiska betänkligheter kring miljöfrågor. Ett av enkätsvaren uttryckte istället oviljan att medverka i ett projekt där ens kompetens inte kommer till full nytta. Frågeställningar som fokuserar på något marginellt istället för ett helhetsgrepp, orimliga ekonomiska ramar eller kraftigt nedskurna projekt kan vara anledningar att tacka nej.

Flera av de tillfrågade påpekade att det ingår i yrkets ansvar att förena exploateringsituationer med en bra miljö ur både människans och naturens perspektiv. Med den kunskap som ingår i yrket kan slutresultatet bli mycket bättre än om någon annan gör landskapsarkitektens jobb. Det vore oansvarigt att ställa sig utanför exploateringsintressena. Genom sin kunskap kan man vara så objektiv som möjligt och förena olika intressen i ett projekt. Som yrkesgrupp talar vi ofta om hur viktig vår gärning är, därför ingår också ansvaret att ta vara på möjligheterna till inflytande. Om man ser miljöengagemanget som en kulturyttring uppstår ingen konflikt mellan naturintressen och exploatering menar en av de tillfrågade. Detta utgår från naturbrukstanken, att naturen och landskapet är en resurs.

Angående landskapsarkitekternas ansvar söktes gemensamma moraliska och etiska visioner, samtidigt påpekar en av de tillfrågade att det funnits en tendens till att enbart ta ansvar för estetiska värden.

Lojalitetens dunkla mål

(1994), Söderlind Jerker, Lojalitetens dunkla mål, *Utblick Landskap*, 1994:1, s 6-11

Söderlind skriver att yrkesgrupper med helt eller delvis skyddade titlar har en möjlighet att skapa sin egen agenda och ett gemensamt mål för sitt arbete och på så sätt också sitt eget handlingsutrymme. Beslutsfattare litar i stor utsträckning på sina experter. Om yrkeskåren har en gemensam ideologi skulle samarbetet mellan experter och beslutsfattare ge möjligheten för en stor genomslagskraft. Dåvarande SAR formulerade i sitt yrkesetiska program att "Arkitekten bör i sin yrkesgärning ständigt värna om och verka för den goda miljön".

Söderlind menar också att varje projekt ska ses som en del av större arbete, sin yrkesgärning. Oavsett hur man formulerar sig bör det finnas en vision med sin totala yrkesgärning, ett mål, för att det ska vara någon mening med det. Den större målsättning med yrkesutövandet är grundläggande, men formulering spelar mindre roll då kontinuiteten är det centrala. Dessutom menar han att det är viktigt att erkänna för sig själv att man är en skapande del av historien. Det ligger i skapande yrkens natur, man gör inte enbart det som marknaden efterfrågar.

Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll - med utgångspunkt i skolgårdsutveckling

(2008) Paget Susan, *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll – med utgångspunkt i skolgårdsutveckling*, s 125-155, s 157-159, s 181

Samtalen i avhandlingen hade som syfte att på ett fördjupat plan diskutera vad landskapsarkitektens yrkesroll kan innebära. De tre fokussamtalen hade något skilda inriktningar men med i stort sett samma deltagande landskapsarkitekter. Det första samtalet var utforskande och målsättningen var att identifiera de frågor som deltagarna tyckte var viktiga i sammanhanget. Fokussamtal två skedde på en skolgård vars omvandlingsprocess har varit i fokus i avhandlingen. Samtalet rörde specifika frågor kring skolgårdsutveckling och den fysiska platsen. Det sista och avslutande samtalet rörde ett mer generellt plan där fokus låg på framtiden och att göra en syntes av fokussamtalen som helhet.

Fokusgruppsamtal 1

Angående vad som format deltagarna som landskapsarkitekter anges upplevelser av landskap under barndomen som en stark faktor. De egna föräldrarnas yrkesval, utbildning och uppfostran nämns också som starka påverkande faktorer. Utbildningens roll i formandet av yrkesrollen anses vara relativt begränsad, en av deltagarna försökte behålla sin blick som fanns innan utbildningen. Kollegor och andra som man möter i sin yrkesgärning togs upp som det som kanske mest formar yrkesrollen.

Gruppen diskuterade innebörden av att vara landskapsarkitekt och lyfte fram möjligheten att ha ett helhetsgrepp och att se sammanhang och kunna hantera sammanhangen. Landskapsarkitektens förmåga att förstå tidens gång, att se mellanrum mellan husen i både stor och liten skala togs också upp. Något som återkom vid flera tillfällen under samtalet var rollen och förmågan att sammanföra olika intressen till en lösning. Gruppen menade också att yrket har en pedagogisk roll i att föra ut budskapet om "det goda samhället". De menar att det i landskapsarkitektens yrkesroll ryms ett samhällsengagemang, de flesta i gruppen ser upp till de kollegor som står upp för sitt engagemang och på så sätt entusiasmerar människor i sin närhet. Det finns en oro att många är för smala och bara ägnar sig åt den egna avgränsade platsen istället för samhället i stort.

Yrkets huvuduppgift delas upp i två möjliga vägar, att värna det befintliga eller att exploatera. Beroende på när man gått utbildningen och vilken historiesyn man har, väljer man ett av dessa perspektiv. Den gemensamma nämnaren för de två vägvalen innebär att hantera förändring och det kopplas till yrkeskunnandet om det föränderliga landskapet och landskapets dynamik. I diskussionen efter söks ett engagemang i den breda samhällsdebatten, en av deltagarna menar att vår uppgift är att revitalisera och ingjuta nytt liv. Landskapsarkitekter definierar ofta kortfattat sig själva som någon som planerar offentliga rum. Dock upplevs kopplingen till det gröna som en begränsande faktor, rum kan ta vilken skepnad som helst.

I diskussionen framhålls skillnaden på landskapsarkitektur och på våra roller på arbetsplatser och i projekt. Landskapsarkitektrollen bör betraktas i förhållande till andra, som en del i ett sammanhang. I diskussionen kring yrkesrollen görs många jämförelser med arkitekter och planeringsarkitekter. Mycket utrymme tas för att diskutera kring vilka skillnader och likheter som finns. För landskapsarkitekterna har arbetet med växtmaterialet under utbildningen gett en förståelse för dynamiska landskap och landskapets utveckling. Detta gör att landskapsarkitekten är förändringsbenägna och inte statiska i sitt synsätt, vilket skulle vara utmärkande för den landskapsinriktningen på arkitekturen.

Landskapsarkitektkåren upplevs inte ha en given yrkesidentitet. Detta förstärks av att yrket är relativt okänt hos allmänheten. Trots att landskapsarkitekterna tycker sig ha ett eget värde som de som har förmågan att se till helheten och sammanhanget och den som har överblicken, upplevs ett lillebrorskomplex gentemot arkitekter. Skillnaden mellan arkitekternas relativt väldefinierade och välkända yrkesroll och landskapsarkitekternas odefinierade och mindre kända yrkesroll framhålls som den viktigaste orsaken till detta komplex.

I gruppen samtalades det också kring vem den egentliga uppdragsgivaren är. Naturen, beställaren och brukarna nämndes som uppdragsgivare. Men samtidigt pratades det om samhället i stort likväl kunde stå som uppdragsgivare, liksom de egna kollegorna, de som har samma kunskaper om landskapet som en själv.

Fokusgruppsamtal 2

Samtalet rörde skolgårdens utformning och processen bakom gestaltningen där elever på skolan varit delaktiga. Frågor kring landskapsarkitektens yrkesroll togs upp med utgångspunkt i skolgårdsprojektet. Behovet av landskapsarkitekten diskuterades. Den mesta rollen ansågs vara att ta vara på de inblandades förväntningar på platsen. Landskapsarkitekten ansågs ha en förmåga att sammanfoga olika spretande intressen till en gemensam lösning. Detta mycket tack vare sina ingenjörskunskaper för att forma landskapet. Samtidigt sades det också att förmågan att lyfta vissa saker och spetsa till gestaltningen i viss mån kan begränsas av ingenjörskunnandet. Landskapsarkitekten ansågs bära ett ansvar för säkerhetsfrågor, arbetsmiljö och att tillgodose alla inblandades behov. Det främsta ansvaret ansågs i praktiken röra den övergripande gestaltningen och funktionen för skolgården i det här fallet.

Gruppen ansåg att frågor om landskapsarkitekter behövs eller om de är unika är olika och därför bör behandlas separat. Om inte landskapsarkitekter fanns skulle någon annan utföra arbetet med gestaltningen av dessa miljöer. Det går inte att säga att resultatet nödvändigtvis skulle bli sämre, men det skulle bli annorlunda. Det är viktigt att vara medveten om vad man i sin yrkesroll tillför ett projekt. I yrkesrollen ingår ändå vissa kunskaper som kan anses som specifika för landskapsarkitekten. Trots att arbetet kan utföras på så skilda arenor och med skilda redskap finns ändå en bas som håller samman yrket. Det är viktigt att föra ett samtal om vad den basen är.

Fokusgruppsamtal 3

Det sista samtalet återgår till en mer generell nivå. Gruppen lyfter fram tre viktiga förmågor i arbetsprocessen. I ett tidigt skede är det viktigt att kunna formulera eller klä sin idé i ord. Senare i processen är bildrepresentationen av idén framträdande. I slutet av arbetsprocessen är det förmågan att göra någonting som ger ett bra resultat i verkligheten, som är föränderligt och därmed inte "ens eget". Gruppen framhåller likheten mellan alla arkitektyrken och den gemensamma arbetsmetoden. En i gruppen menar att sättet att arbeta är det som definierar yrkesrollen.

Liksom i samtalet på skolgården diskuterades huruvida landskapsarkitekter behövs eller inte. Flera i gruppen ansåg att någon måste behandla de offentliga rummen och att yrket därför behövs, därmed inte sagt att ingen annan skulle kunna göra den typen av jobb. I gruppen finns tankar kring varför dessa frågor är så svåra att besvara. Om landskapsarkitekturen ses som ett medel snarare än ett mål

blir resonemangen komplexa. I fallet med skolgården är landskapsarkitekturen kanske inte den iordningställda fysiska miljön, utan snarare arbete bakom med att sammanföra olika viljor.

Blickarna riktas framåt i tiden och samtalet rör vilken riktning yrket kan ta i framtiden och vad som krävs för att yrket ska kunna utvecklas. Landskapsarkitekter behöver bli bättre på att argumentera utifrån en teoretisk bakgrund för att kunna visa det värdefulla landskapsarkitektens synsätt. För att kunna kommunicera inom kåren och för att kunna hävda och utveckla professionen söks ett fackspråk. Kommunikationen med andra yrkesgrupper är ständigt återkommande och något som uppfattas som en förutsättning för landskapsarkitekturen och något som alltid kan utvecklas. Behovet att identifiera sig själv tycks vara stort och i samtalet lyfts poängen att göra det utifrån sig själv. Genom att hitta möjligheterna i landskapsarkitekturen istället för att utgå från andra professioner kan en riktig självbild formas. Landskapsarkitekterna anses ha en egen rumsuppfattning där mellanrummen är av stor betydelse och där finns möjligheter att göra insatser i stadsbyggandet. Den goda grund som yrkesutövarna har i sina ingenjörskunskaper kan leda till begränsningar i det visionära arbetet med idéer och formskapande. Gruppen gör slutsatsen att identiteten och den gemensamma strävan inom yrkeskåren behöver diskuteras.

Det finns en tro att yrket kommer att ha en framträdande roll i arbetet med de offentliga rummen och stadsbyggnad framöver. I samtalet berörs värdegrundens roll för ställningstaganden i planering och gestaltning och det oklara sambandet mellan värdegrund och stilar. Värdegrunden anses vara en viktig komponent för att kunna påverka miljön för människans bästa. Frågan om det är beställarens eller landskapsarkitektens värdegrund som kommer till tals i gestaltningen?

Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll

Paget framhåller tre huvudkomponenter som utgör den grund som landskapsarkitektkåren kunskapsmässigt vilar på. Landskapsarkitekternas självbild vilar på dessa kunskaper och det är också de som särskiljer yrket från närliggande professioner. Det är kunskaper om det fysiska landskapet, kunskap om tiden och att hantera förändring samt kunskap om det rumsliga. Samtidigt redovisas tre värderingar som följer med landskapsarkitektens yrkesutövning, de ekologiska, de estetiska och de sociala värderingarna.

Det är framförallt kunskaperna om det dynamiska landskapet i både stor och liten skala som är viktig för landskapsarkitektens självbild. Synsättet på landskapet som något som rör sig, eller hela tiden är i förändring upplevdes av deltagarna i fokusgruppen som svårt att förklara och prata om. I kunskaperna om det dynamiska landskapet förenas kunskaperna om det fysiska landskapet, kunskaper om tiden och kunskaper om det rumsliga. Abstraktionsnivån och bristen på begrepp gör det till ett besvärligt ämne att kommunicera till andra.

SAMMANSTÄLLNING OCH DISKUSSION

Sammanställning om yrkets kärna

Helhetssyn och systemtänkande

I intervjuerna framhålls landskapsarkitektens förmåga att hantera helheter och system i landskapet som något särskiljande från andra yrkesgrupper.

Tiina Sarap (muntligen 2010-03-05) menar att arkitektyrkena tar avstamp i de fakulteter som utbildningarna finns på, men att arkitekter söker efter andra värden. Där de agrara fakulteterna i huvudsak är inriktade på biomassaproduktion, de tekniska på det fysiska byggandet och de konstnärliga på konsten i sig själv, hanterar arkitekter sambandet mellan dessa. Lena Dübeck (muntligen 2010-03-15) säger att yrket är unikt i sin förståelse för byggandets, landskapets och planeringens egenskaper. Att hantera helheter av komplexa system menar hon är något som alla arkitekter har gemensamt. Det som kan känneteckna landskapsarkitekten är mark och växtsystemet och hur det kan samspela med människors aktivitet. Carola Wingren (muntligen 2010-03-19) framhåller att landskapsarkitekterna har en uppgift att föra samman olika typer av information och perspektiv till en gemensam syntes. För att kunna hantera detta ställer hon upp fyra särskilda kvaliteter eller egenskaper hos yrket: det rumsliga tänkandet, förståelsen för skala, landskapet som sammanhang eller system och verktygen som visualisering och berättande. När Peter Krigström (muntligen 2010-03-24) talar om att sammanföra olika frågor i samhällsbyggnadsprocessen betonar han att blandningen är mer än delarna och att den blandningen utgör en viktig grund för projekten. Thorbjörn Andersson (muntligen 2010-03-22) betonar utbildningens historia och hur yrket i stor utsträckning har formats av andra professioner. Han menar att det är viktigt att ifrågasätta det interdisciplinära och att inte säga att man inte är bra på något bortsett från att föra samma andras viljor. Han menar att landskapet är en berättelse som vi hela tiden bygger vidare på och den berättelsen ska kunna beröra våra sinnen.

I fokusgruppsamtalen i Paget (2008 s 125-155) lyfts landskapsarkitektens förmåga att kunna se och hantera sammanhang. Förmågan att sammanföra olika intressen till en lösning lyfts återkommande fram. I samtalet kopplat till den fysiska utformningen av en skolgård identifierades landskapsarkitekten som den som tog vara på och förde samman de inblandades förväntningar. De menar att landskapsarkitektens arbete främst rörde processen fram till den fysiska miljön snarare än det fysiska resultatet i sig. I samtalen kommer också förmågan att förstå och arbeta med tidens påverkan på landskapet.

Lena Dübeck (2010) menar att det är viktigt att sätta landskapsarkitektyrket i relation till andra yrken. Mötet mellan olika discipliner och yrken är viktigt för samhällsbyggandet. För sin egen roll i processen är det därför viktigt att veta mycket om andra kompetenser och se sin egen roll i relation till dessa. Thorbjörn Andersson (2010) poängterar vikten av att inte identifiera sig utifrån andras preferenser utan att behålla en tro på sin egen ställning. Det är viktigt att sträva efter att etablera en egen disciplin, annars finns en risk att man inkräktar på andras arbetsfält.

Tiina Sarap (2010) hävdar de som söker utbildningen till landskapsarkitekt i grunden vill förändra och vara en aktiv aktör i de processer som ändrar samhället och den fysiska miljön. Både i intervjun med Tiina Sarap (2010) och i Susan Pagets (2008) avhandling framhålls landskapsarkitektens synsätt som fokuserat på dynamik och förändring. Deltagarna i fokusgruppsamtalen i Paget (2008) visar på en koppling mellan växtmaterialets dynamik och landskapsarkitektens synsätt på det föränderliga land-

skapet. Att vara präglad av förändring och omvandling i sitt synsätt är något som landskapsarkitekter har gemensamt (Paget 2008) (Dübeck 2010 (Wingren (2010).

Arbetsmetod

Peter Krigström (2010) menar att alla arkitekter, oavsett inriktning har en gemensam arbetsmetod. Det är metoden som beställarna är intresserade av som tjänst. Det är den som möjliggör att man som beställare får något mer än vad man hade kunnat formulera själv. Tiina Sarap (2010) säger att skissen kännetecknar arbetsmetoden. Den är till hjälp till att förstå var problemet ligger och som ett sätt att lösa problem. Som landskapsarkitekter menar hon att arbetsmetoden kännetecknas av samband och konsekvenser. Vidare säger hon att vi formulerar en bärande idé och uttalar en avsikt och kan på så sätt hitta sätt att lösa frågorna på. Peter Krigström (2010) pekar på tre huvuddrag som kombineras i arbetsprocessen. Det är att själv formulera vad problemet är, att skapa en funktionell lösning och att ge det en form och en djupare mening. I fokusgruppsamtalen i Paget (2008) ägnas ett större fokus åt idén och arbetsprocessen ges tre viktiga steg. Idén måste först formuleras i ord innan den kan kommuniceras via bilder. Slutligen handlar det om förmågan att skapa ett bra resultat i verkligheten, som ändras och därmed inte är ens eget.

Carola Wingren (2010) är tydlig med att det är skissen och arbetet med skissen som kännetecknar den gemensamma arbetsmetoden. Man kombinerar ett praktiskt och konstnärligt problemlösande och skissen hjälper oss att omvandla vår fantasi till en verklighet. Skissen står för en konstnärlig infallsvinkel i arbetet och i detta använder man sig själv som redskap menar hon. Tiina Sarap (2010) lyfter fram konsten som en viktig del av arbetet och kombinationen av det konstnärliga och det fysiska praktiska problemlösandet. Wingren (2010) menar att skissen både är ett presentationsverktyg och ett redskap för att väga samman saker och upptäcka sådant man inte redan vet.

I samtalet om skolgårdsutveckling (Paget 2008) drogs slutsatsen att landskapsarkitekten via sin arbetsmetod i första hand kanske inte tog fram sina egna föreställningar om hur utformningen skulle bli. Istället menade de att arbetsmetoden och arbetsprocessen tog vara på olika intressen och förde samman de inblandades förväntningar.

Synen på landskapet

Carola Wingren (2010) berättar om sin syn på landskapet som föränderlig vilket innebär att ingrepp i landskapet leder till förvandling istället för förbrukning. Thorbjörn Andersson (2010) pratar om landskapet som en berättelse som vi alla är med och skriver vidare på. I fokusgruppsamtalen (Paget 2008) uttrycks det att produkten av landskapsarkitektens arbete inte kan räknas som landskapsarkitektens verk, då det formas och ändras av sin tid. Lena Dübeck (2010) menar att skapandet av det nya alltid sker i relation till det befintliga och det som fanns innan det. I alla tidslager finns så mycket att frigöra och att använda sig av, som kan ta nya riktningar. Torbjörn Andersson (2010) menar att man inte behöver tillföra en massa saker utan det går att utnyttja det som finns och omforma det för sin idé. Han säger att det gäller att läsa av platsen för att inte gå miste om bra saker som redan finns.

Sammanställning om värderingar

Per Friberg (1966 *SALF-tidningen* 1966:4, s 3) beskriver yrket som något utöver kunskaper eller begåvning, "...det är en speciell livsform och en fråga om värderingar i vidsträckt bemärkelse". I fokusgruppsamtalen pekades det på ett samband mellan arkitektens värdegrund och den gestaltning eller planering som utförs. Värdegrunden skapar förutsättningarna för hur man påverkar miljön och det gör man med människans bästa fokus (Paget 2008).

Tiina Sarap (2010) menar att det inte finns en gemensam värdegrund inom landskapsarkitekturyrket, vi har alla utgångspunkten att vi är antropocentriska, men att det är inte tillräckligt för att bilda en värdegrund. Torbjörn Andersson (2010) säger till en början att det inte finns en gemensam värdegrund. Däremot att det i viss mån finns gemensamma mål kring långsiktighet, hållbarhet och en vision om ett bättre samhälle. Andersson tycker att det är en svaghet för yrkets räkning att det inte finns en uttalad gemensam hållning i vissa frågor och får stöd av fokusgruppen i Paget (2008). Bland svaren i enkätundersökningen (Jonstoj 1994) märks en önskan om att yrkeskåren skulle formulera gemensamma moraliska och etiska visioner. Jerker Söderlind (1994) skriver att ett yrke som har någon form av skyddad titel också har en möjlighet att bestämma sin egen agenda och ett gemensamt mål för arbetet. På så sätt skulle arbete kunna få en stor genomslagskraft. Han nämner dock inte vilket syfte detta skulle tjäna. Han lyfter fram vad dåvarande SAR formulerat i sitt yrkesetiska program; att arkitekter ska värna om och verka för en god miljö och att detta skulle kunna vara ett exempel på agenda.

Söderlind (1994) menar att människor med kreativa och skapande yrken är beroende av att det finns ett sammanhang i sin yrkesgörning för att man ska känna någon mening med det man gör. Sarap (2010) framhåller att man alltid svarar mot sin beställares önsknings och värderingar och att ens egna värderingar eller mål har en underordnad betydelse. I Jonstojis (1994) sammanställning av enkätfrågor framkommer två olika sätt att se på yrkesrollen och värderingar. En del av de som svarat på enkäten menar att det är landskapsarkitekten har en ideologi och hur den kan användas för att forma arbetet. Andra menar istället att det ligger i landskapsarkitektens roll att hantera skilda intressen och sammanföra de, snarare än att slåss för en viss typ av frågor.

Carola Wingren (2010) menar att man alltid har med sig sina preferenser och att värderingar styr mycket av det vi gör. Hon framhåller att det är andra än landskapsarkitekten som fattar besluten om vad det är som faktiskt ska genomföras. Carola Wingren (2010) tycker att det är konstigt att arkitekter skulle ha ett annat moraliskt ansvar än andra yrkesgrupper. I Jonstojis (1994) sammanställning av enkätundersökningen har en svarat att det inte är landskapsarkitekter som fattar besluten, men däremot ska göra det bästa av de som fattas.

Peter Krigström (2010) menar att landskapsarkitekter med sin kunskapsgrund har en möjlighet att anpassa sig efter samhällsdebatten. Därmed kan man svara mot samhällets förväntningar som förändras över tid. Han menar att man kan säga att vi i stor utsträckning påverkas av andras värderingar. Wingren menar att våra frågor är aktuella och att en framgång därför märks för yrkesgruppen som helhet.

Peter Krigström (2010) menar att det hos byggherrarna finns en ambition att göra rätt hela vägen och en vilja att också få med helheten. Vidare menar han att marknadskrafterna påverkar även kortsiktiga intressen till att sträva mot en långsiktigare kvalitet. Thorbjörn Andersson (2010) påpekar att

det för tio år sedan krävdes en del list för att få igenom sina idéer men att det idag finns ett helt annat intresse för de offentliga miljöerna.

Peter Krigström (2010) menar att det arbete som vi utför kan ses som ett inlägg i samhällsdebatten och att man där kan säga att vi har ett ansvar, tack vare vår kunskapsgrund. Vidare säger han att det syns i arbetet med miljöfrågor och hur vi anpassar oss efter stigande havsnivåer. Carola Wingren (2010) påpekar att landskapsarkitekter arbetar med frågor som är aktuella och att det också märks bland de som forskar, det är lättare att få anslag till sin forskning om de är relaterade till aktuella frågor. Thorbjörn Andersson (2010) menar att landskapsarkitekter representerar en samhällsmoral i sitt arbete, snarare än en egen ideologi. Deltagarna i fokusgruppsamtalen (Paget 2008) menar att det ofta ingår ett visst samhällsengagemang i landskapsarkitektens yrkesroll. Tiina Sarap (2010) säger att yrkeskåren speglar fakultetstillhörigheterna på så sätt att det bland studenterna syns både de med ett starkt samhällsengagemang, de som brinner för naturvård och de som har sin tillhörighet i konsten och kulturen. De rådande samhällsvärderingarna styr i viss mån fördelningen mellan dessa intressen. Hon pekar också på att yrkeskåren i stort blivit mer marknadsorienterad sedan 90-talet när staten slutade kontrollera bostadsbyggandet istället för att ha ett stort socialt engagemang.

Sarap (2010) menar att det ingår i arkitektens uppgift att förverkliga sin beställares ideologi eller värdegrund. Vidare säger hon att landskapsarkitekten däremot har en hållning att inte värdera människor i sin gärning. I en artikel i *Utblick Landskap* skriver hon om vem som är landskapsarkitektens uppdragsgivare (Sarap-Quist 1994, s 26-28) och definierar dessa som beställaren, det fysiska landskapet och brukarna.

Arkitekten och före detta lokalpolitikern Jan Burell säger i en intervju i tidskriften *Arkitekten* (Jensfelt 2010 s 51-54) att arkitekter har ett ansvar just för framtiden. Tiina Sarap (2010) menar att arkitektur och politik har mycket gemensamt och att det ibland kan vara svårt att skilja de åt. Jan Burell (Jensfelt 2010) menar att alla arkitekter borde göra en mandatperiod inom kommunpolitiken. Framförallt för att få en djupare inblick och förståelse för politikens värld, men det i allra högsta grad en möjlighet att ta aktiv del i debatten.

Diskussion

Jag uppfattar efter mina intervjuer och litteraturstudier att det finns en uttalad bas hos landskapsarkitekter. Susan Paget (2008) identifierar den som kunskaperna om det fysiska landskapet, kunskaperna om tiden och kunskaperna om det rumsliga. De, vad man skulle kunna kalla ingenjörskunskaper som Paget menar finns i kunskaperna om det fysiska landskapet, omsätts unikt för landskapsarkitekten i ett systemtänkande. Flera av de intervjuade nämner just systemet av kunskaper som unikt för yrket. Sarap (2010) belyser arkitektyrkenas bas i tre typer av fakultetstillhörighet, teknisk, konstvetenskaplig och agrar och att arkitekterna på varje fakultet särpräglar sig med ett eget perspektiv. Paget (2008) tar det vidare till att handla om vilka värderingar som styr arkitekten i sin yrkesroll, de ekologiska, de estetiska och de sociala värderingarna. I sin yrkesroll som arkitekt är det viktigt att inte definiera sig själv utifrån andras kunnande, exempelvis fakultetstillhörigheten, vilket Andersson (2010) poängterar. Sarap (2010) poängterar att landskapsarkitektens kunskapsbas inte är summan av delarna av de samlade kompetensområden som berörs.

Påståendet att summan är mer än delarna kan härledas till systemkunnandet, hur saker hänger samman, är beroende av och påverkar varandra och arkitektens analytiska arbetssätt och ständiga utvärderande som Dübeck (2010) nämner som en unik egenskap. Wingren (2010) förklarar skissandet och bearbetandet av information som kännetecknande, att det är i arbetssättet där kunskaper och information tillsammans med ens fantasi skapar något. Det arbetssättet, för att kunna skapa något *mer*, menar Krigström (2010) är just det som beställare söker specifikt hos arkitekter, för att kunna få något mer än vad man förväntat sig. Både de intervjuade landskapsarkitekterna och de litterära källorna är i stort samstämmiga i att det bland landskapsarkitekter finns en gemensam kunskapsbas med i huvudsak tre grenar (Paget 2008) (Dübeck 2010) (Sarap 2010). Några väljer att förklara de med vetenskapliga begrepp och andra i mer beskrivande och konkretiserande ordalag. Samtidigt är de överens om att tankesättet är lika, med utgångspunkt i kunskapsbasen. Man menar att landskapsarkitekten i sitt yrkeskunnande besitter en roll att kunna utnyttja de tre grenarna för att låta dessa stärka varandra (Wingren 2010). I flera sammanhang lyfts ett mål fram som att skapa en bättre miljö för dess brukare. Andersson (2010) poängterar det sublima i skapandet och Sarap (2010) att vår konststart också ska kunna brukas av folk.

Steget från en gemensam kunskapsbas till en gemensam agenda eller ambition i yrket är inte lika lätt eller tydligt. Jag har valt att fokusera mycket på värderingarna och hur de påverkar yrkesrollen. Här går åsikterna isär betydligt mer och Paget (2008) hävdar att landskapsarkitekten styrs av ekologiska, estetiska och sociala värderingar och Friberg (1966) sträcker sig så långt som att påstå att yrket i allra högsta grad har med värderingar att göra. Å andra sidan menar Sarap (2010) att man åtminstone som konsult främst har sin beställares värderingar som grund för sitt arbete. Samtidigt söks både från personerna i fokusgruppsamtalen (Paget 2008) och Anderssons (2010) håll en uttalad, gemensam agenda. Fördelen med detta att sätta sin egen agenda skulle innebära en kollektiv styrka som Söderlind (1993) skriver. I bland annat fokusgruppsamtalen (Paget 2008) och Andersson (2010) talas det om att målet med yrkesutövandet är att skapa en god miljö för dess brukare. Detta kan ses som en typ av gemensam agenda vilket också Andersson (2010) betonar, det som finns formulerat handlar mer om de affärsmässiga spelreglerna. En gemensam borde precis som kunskapsbasen kunna, om det eftersöks, vara yrkesgemensamt oavsett i vilket sammanhang ens yrkesutövning sker. Jag tror att den ändå finns där, men att det är osäkert i vilken mån den påverkar arbetet och om det stakar ut ett gemensamt program.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Jag har i samtal med fem yrkesverksamma landskapsarkitekter samt genom litteraturstudier sökt efter en starkare och tydligare definierad självbild som landskapsarkitekt. Samtalen har rört synen på ett yrke i gränslandet mellan konstvetenskap, teknisk vetenskap och biologisk vetenskap och problemet att definiera sin kompetens med begrepp från andras kompetensområden. Yrkets relativt korta historia och yrkets föränderlighet över tid har tagits upp som en anledning att diskutera vad yrket är idag, och vad det bör vara i framtiden. Majoriteten av källorna är överrens om att den viktigaste kompetensen bland landskapsarkitekter är kunskapen om sammanhang och system, vilket också anses vara det som skapar yrkets unicitet. I samtalen och de texter som legat till grund för uppsatsen har en gemensam kunskapsbas utkristalliserats sig som något som skiljer landskapsarkitekten från andra yrkesgrupper. Som jag uppfattar det efter mina studier är landskapsarkitekten en som har sin kunskapsgrund i flera olika fält, men i sin tillämpning sätter samman dessa kunskaper i ett system, någon som är specifikt för yrkesgruppen. Detta oavsett om man är konsult, tjänsteman eller forskare.

Jag har också undersökt huruvida yrkeskåren har ett gemensamt, övergripande mål med sitt arbete och om man kanske kan sträcka sig så långt som att det finns en gemensam ideologi. Här uppstår flera oklarheter och det verkar mer handla om personliga förhållningssätt. Ett gemensamt mål, som de flesta är inne på, handlar om att skapa kvaliteter i den fysiska miljön. Vad dessa kvaliteter är och hur dessa uppnås tycks vara ett eget val. Flera av källorna lyfter fram att landskapsarkitekten har ett antropocentriskt perspektiv och att det är utgångspunkten för yrkesgärningen. Det perspektivet anses dock inte vara tillräckligt starkt för att kunna benämnas som en ideologi eller som en gemensam agenda. Somliga anser att yrket i allra högsta grad påverkas av ens egna värderingar, andra att värderingarna är ett verktyg man kan arbeta med medan andra anser att man som yrkesperson har uppdraget att förverkliga sin beställares värderingar. Från flera håll eftersöks en gemensam hållning för att på så sätt utgöra en starkare del av samhällsbyggnadsprocessen.

Som student skulle det påverkat mitt sätt att ta mig an yrket att vid utbildningens början fått höra en beskrivning av yrket som, med en för arkitekten speciell arbetsmetod, använder sin kunskapsgrund från flera olika fält, och i sin tillämpning sätter samman dessa kunskaper i ett system. Jag ser det som att landskapsarkitekten är specialist genom att fokusera på system och sammanhang snarare än att vara en generalist med spretiga kunskaper inom många olika fält. Det hade varit en formulering som väckt tankar och som utstrålar stolthet. När jag började fick jag höra att landskapsarkitekter kan lite av det ena och lite av det andra. Begreppet generalist har använts och för mig har det varit ett motsatsord till specialist. Efter att ha skrivit den här uppsatsen har jag fått ett starkare självförtroende i min framtida yrkesroll än vad jag fått tidigare under utbildningen.

Det har varit väldigt intressant och lärorikt att lyssna på erfarna landskapsarkitekters bild av sin yrkesroll och samtidigt läsa forskningsresultat och populärkulturella arkitekturtidskrifter. Det har gett mig en större förståelse för vad min utbildning kommer att leda till. Jag hoppas att de som läser denna uppsats gör samma upptäckter som jag och kanske rent av själva blir inspirerade till att formulera definitionen av yrket landskapsarkitekt. Det är en ung yrkeskår och de kunskaper vi får oss till livs skapar stora möjligheter. Vilken roll landskapsarkitekter kommer att ha i framtiden, det bestäms av vad vi gör idag.

KÄLLOR

Tryckta källor

Friberg, Per (1966), Undervisningen i trädgårdskonst och naturvård, *SALF-tidningen*, 1966:4, s 2-7

Jensfelt, Annika (2010), Arkitekten som bekänner färg, *Arkitekten*, 2010:2, s 51-54

Jonstoj, Tove (1994), Ibland funderar jag på att kämpa för en stor sak, *Utblick Landskap*, 1994:1, s12-15

Paget, Susan (2008), *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll– med utgångspunkt i skolgårdsutveckling* 2008:66, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap, Institutionen för stad och land, Uppsala

Sarap-Quist, Tiina (1994), Den tysta uppdragsgivaren, *Utblick Landskap*, 1994:1, s 26-28

Söderlind, Jerker (1994), Lojalitetens dunkla mål, *Utblick Landskap*, 1994:1, s 6-11

Muntliga källor

Andersson, Thorbjörn (2010) Telefonintervju 22 mars 2010
Landskapsarkitekt LAR/MSA, SWECO Architects, Stockholm, SLU Ultuna

Dübeck, Lena (2010) Intervju 15 mars 2010
Landskapsarkitekt LAR/MSA, Boverket, Karlskrona

Krigström, Peter (2010) Intervju 24 mars 2010
Landskapsarkitekt LAR/MSA, SWECO Architects, Malmö

Livian, Martin (2010) Konversation 30 januari 2010
Studenthandläggare Sveriges Arkitekter, Stockholm

Sarap, Tiina (2010) Intervju 5 mars 2010
Landskapsarkitekt LAR/MSA, SLU, Alnarp

Wingren, Carola (2010) Intervju 19 mars 2010
Landskapsarkitekt LAR/MSA, SLU, Alnarp, Ramböll, Malmö

Digitala källor

Europarådet, Landskapskonventionen (<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/176.htm>)
[online 2011-02-13]

Sveriges Arkitekter (<http://www.arkitekt.se/stadgar>) [online 2011-02-13]